

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 543/2024-25

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Duditša a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátkou Mgr. Elenou Szabóovou, Komárňanská 100, Hurbanovo, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3Cdo/32/2023 z 28. februára 2024 v spojení s opravným uznesením sp. zn. 3Cdo/32/2023 z 27. marca 2024 a postupu, ktorý predchádzal jeho vydaniu, takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. júla 2024 domáhajú vyslovenia porušenia svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na účinný opravný prostriedok podľa čl. 13 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia a postupom, ktorý predchádzal jeho vydaniu. Požadujú zrušenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu a vrátenie veci na ďalšie konanie, ako aj priznanie finančného zadosťučinenia a náhrady trov konania

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia boli stranou v konaní vedenom Okresným súdom Žilina pod sp. zn. 16 C 127/1994 v procesnom postavení žalobcov, ktorí sa proti žalovanej 1 (Fakultná nemocnica s poliklinikou Žilina) a žalovanej 2 (Kysucká nemocnica s poliklinikou Čadca) domáhali náhrady škody, ktorá vznikla v dôsledku usmrtenia [REDACTED], ktorý bol liečený u žalovanej 1, kde aj zomrel. Predmetom konania pred všeobecnými súdmi bol nárok na náhradu nákladov na výživu sťažovateľov podľa § 448 Občianskeho zákonníka pretransformovaný od 1. augusta 2004 novelou na pozostalostnú úrazovú rentu, ktorej suma

sa odvíja od sumy vyživovacej povinnosti, ktorú [REDACTED] plnil k sťažovateľom ku dňu úmrtia. Okresný súd medzitýmym rozsudkom sp. zn. 16 C 127/1994 z 11. mája 2011 rozhodol tak, že za škodu na zdraví poškodeného zodpovedá žalovaná 1 v rozsahu 20 % a žalovaná 2 v rozsahu 80 %.

3. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 16 C 127/1994 z 5. júna 2015 uložil žalovanej 1 povinnosť zaplatiť sťažovateľke 1 ([REDACTED]) sumu 165,85 eur s príslušenstvom a sumu 2 115,20 eur, žalovanej 2 uložil povinnosť zaplatiť sťažovateľke 1 sumu 663,28 eur s príslušenstvom a sumu 8 460,80 eur; žalovanej 1 uložil povinnosť zaplatiť sťažovateľovi ([REDACTED]) sumu 29,87 eur s príslušenstvom a sumu 1 543 eur a žalovanej 2 uložil povinnosť zaplatiť sťažovateľovi sumu 119,50 eur s príslušenstvom a sumu 6 174 eur; žalovanej 1 uložil povinnosť zaplatiť sťažovateľke 2 ([REDACTED]) sumu 12 eur s príslušenstvom a sumu 404 eur a žalovanej 2 uložil povinnosť zaplatiť sťažovateľke 2 sumu 48 eur s príslušenstvom a sumu 1 616 eur; vo zvyšku žalobu zamietol; právo na náhradu trov konania nepriznal žiadnej zo strán.

4. Krajský súd v Žiline rozsudkom sp. zn. 9 Co 93/2016 z 30. júna 2016 rozhodnutie súdu prvej inštancie vo výroku, ktorým vo zvyšnej časti žalobu zamietol, potvrdil a v ostatných výrokoch ponechal rozhodnutie nedotknuté.

5. Najvyšší súd rozsudok odvolacieho súdu uznesením sp. zn. 1 Cdo 218/2016 z 26. septembra 2017 zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie z dôvodu procesného pochybenia spočívajúceho v nedoručení vyjadrenia sporovým stranám.

6. Po vrátení veci krajský súd rozhodol opätovne rozsudkom sp. zn. 9 Co 152/2018 z 13. decembra 2018 tak, že rozhodnutie súdu prvej inštancie vo výroku, ktorým vo zvyšku žalobu zamietol, a vo výroku o trovách konania potvrdil, v ostatných odvolaniach nenapadnutých výrokoch ponechal rozhodnutie nedotknuté.

7. Najvyšší súd rozsudok odvolacieho súdu uznesením sp. zn. 1 Cdo 259/2019 z 24. novembra 2020 opätovne zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie z dôvodu procesného pochybenia spočívajúceho v nevysporiadaní sa s námietkou týkajúcou sa žiadosti o poskytnutie zvukového záznamu z pojednávania z 5. júna 2015.

8. Vo veci opätovne rozhodol krajský súd rozsudkom sp. zn. 9 Co 33/2021 z 24. júna 2021, ktorým rozhodnutie súdu prvej inštancie vo výroku, ktorým vo zvyšku žalobu zamietol, a vo výroku o trovách konania potvrdil, v ostatných odvolaniach nenapadnutých výrokoch ponechal rozhodnutie nedotknuté. Odvolací súd sa stotožnil s posúdením súdu prvej inštancie, podľa ktorého boli priznané nároky sťažovateľke 1 do doby, keď by zomrelý dosiahol dôchodkový vek, a u sťažovateľa a sťažovateľky 2 do času, keď boli schopní samostatne sa živiť. K mimoriadnemu zvýšeniu nároku na náhradu nákladov na výživu pozostalých a pozostalostnej úrazovej renty odvolací súd doplnil, že podľa § 448 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom pred novelou sa pri výpočte náhrady nákladov vychádzalo z priemerného zárobku zomrelého, ktorý však bol dobrovoľne nezamestnaný, a preto sa vychádzalo len z jeho pravdepodobného zárobku stanoveného znaleckým dokazovaním. Stotožnil sa s odôvodnením súdu prvej inštancie, že sťažovatelia mali nárok domáhať sa náhrady nákladov na výživu pozostalých z neredukovaného primeraného zárobku zomrelého, a nie nárok na jeho zvýšenie, ktorý uplatnili 28. mája 2015, t. j. po uplynutí premlčacej

lehoty podľa § 106 Občianskeho zákonníka. Navyše zvýraznil, že po novele ustanovenia § 448 Občianskeho zákonníka v spojení s ustanoveniami zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) sa takýto dôvod pri určení úrazovej renty, z ktorej sa pri určení pozostalostných úrazových rent vychádza, nezohľadňuje.

9. K valorizácii náhrady nákladov na výživu pozostalých a pozostalostnej úrazovej renty odvolací súd doplnil, že podľa § 448 ods. 2 a § 447 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka do novely sa valorizoval len priemerný zárobok zomrelého rozhodný pre výpočet náhrady, čoho sa sťažovatelia mohli domáhať vzhľadom na zmenu okolností zvýšenia náhrady nákladov na ich výživu, čo po novelizácii platí aj pre zvýšenie pozostalostnej úrazovej renty, ktorá sa určovala v sume výživného, ktoré by bol povinný zomrelý platiť ku dňu svojej smrti z úrazovej renty, čo však neučinili a domáhali sa len valorizácie jednotlivých súm. Aj v prípade, že by tak učinili, vzhľadom na podanie návrhu 28. decembra 2010 by bol nárok na zvýšenie vzhľadom na premlčanie podľa § 106 Občianskeho zákonníka dva roky spätne premlčaný.

10. K osobitnej námietke sťažovateľov, že v samotnej žalobe uplatnené nároky sú vyššie ako priznané, a preto minimálne v časti rozdielu bol nárok na zvýšenie náhrady nákladov na výživu, resp. pozostalostnej úrazovej renty uplatnený včas, odvolací súd akcentoval občianskoprávny, a nie verejnoprávny charakter uplatňovaného nároku (§ 488 Občianskeho zákonníka). Z uvedeného dôvodu a zdôraznením povinnosti súdu byť viazaný petitom, ako aj skutkovým základom, na ktorého podklade sa nárok uplatňuje, preto vyvodil, že v časti rozdielu pôvodne uplatnených nárokov a nárokov priznaných nemôže súd bez zmeny žaloby žalobcami, čo sa týka skutkových okolností, rozhodnúť inak.

11. Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu podali sťažovatelia dovolanie pre vadu zmätočnosti podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) z dôvodu nedostatočného odôvodnenia k viacerým podstatným okolnostiam namietaným sťažovateľmi. Dovolanie podané z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP sťažovatelia namietli v súvislosti so spôsobom riešenia a vyhodnotenia argumentov, tvrdiac odklon od rozhodnutia najvyššieho súdu R 2/2014. Za nesprávny označili záver súdu, že podľa zákona o sociálnom poistení je právo na valorizáciu viazané na výslovné uplatnenie sťažovateľmi, že je premlčané a že sa v konkrétnej veci premlčalo. Za nesprávny tiež označili záver, že právo na valorizáciu sťažovateľovi a sťažovateľke 2 za obdobie do ani od 1. januára 2004 a sťažovateľke 1 za obdobie mimo obdobia od 28. decembra 2008 do 25. novembra 2010 nepatrí a je premlčané. Uvedené považovali za právnu otázku, ktorá nie je upravená judikatúrnou líniou týkajúcou sa premlčania alebo povinnosti výslovného uplatnenia nároku [§ 421 ods. 1 písm. b) CSP].

12. Podľa sťažovateľov tvrdenie odvolacieho súdu, že nárok na valorizáciu nákladov sa premlčal, predstavuje neodôvodnený odklon od rozhodnutia najvyššieho súdu R 29/2014. Rozhodnutie odvolacieho súdu sa podľa sťažovateľov dostalo do rozporu s rozhodnutím najvyššieho súdu R 62/2008. V dovolaní sťažovatelia následne sformulovali 13 otázok.

13. O dovolaní rozhodol najvyšší súd uznesením sp. zn. 1Cdo/51/2022 z 28. februára 2023 tak, že ho odmietol. Ústavný súd nálezom sp. zn. IV. ÚS 338/2023 z 5. septembra 2023 rozhodnutie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

14. Najvyšší súd po vrátení veci o dovolaní sťažovateľov rozhodol uznesením sp. zn. 3Cdo/32/2023 z 28. februára 2024 v spojení s opravným uznesením z 27. marca 2024 tak, že ho odmietol ako neprípustné.

II.

Argumentácia sťažovateľov

15. Sťažovatelia argumentujú, že napadnutým rozhodnutím a jemu predchádzajúcim postupom najvyššieho súdu im bol odopretý prístup k spravodlivosti. Predovšetkým v aktuálnom rozhodnutí najvyšší súd kopíruje zo svojho predchádzajúceho rozhodnutia, ktoré bolo nálezom ústavného súdu zrušené. Samotnému odôvodneniu venuje dovolací súd štyri strany. Sťažovatelia namietajú nedostatočnú odpoveď najvyššieho súdu na ich dovolaciú argumentáciu, teda pretrvávajúcu vadu, ktorá bola dovolaciemu súdu vytknutá v kasačnom náleze. Odpoveď najvyššieho súdu osobitne na vadu nepreskúmateľnosti, teda zmätočnosti a arbitrárnosti je opäť všeobecná a neadresná.

16. Za jedinú relevantnú námietku považoval najvyšší súd nedoručenie zvukového záznamu z pojednávania, ktorú však podľa sťažovateľov nesprávne posúdil. Podľa sťažovateľov prepísanie zápisnice z pojednávania z diktafónového záznamu vylučuje, aby sa zvukový záznam nezachoval, resp. aby nebol vyhotovený.

17. Sťažovatelia trvajú na tom, že ich odvolacie argumenty neboli najvyšším súdom zodpovedané. Podstatou odvolacích námietok nebolo, či súdy vychádzali zo skutočného alebo z pravdepodobného zárobku nebohého ani či sa mohlo vychádzať z redukovaného či neredukovaného zárobku nebohého, ale domáhali sa zvýšenia pozostalostnej úrazovej renty nad limit náhrady straty na zárobku a nad mieru, v ktorej je krytá dôchodkovými dávkami. V tejto časti bol ich nárok zamietnutý z dôvodu, že sa ho výslovne nedomáhali, a ak áno, tak po uplynutí premlčacej doby.

18. K otázke premlčania valorizácie najvyšší súd uviedol, že *„do novely sa valorizoval len priemerný zárobok zomrelého, na základe čoho sa žalobcovia mohli domáhať, navrhnúť vzhľadom na zmenu okolností zvýšenie nákladov na ich výživu. Odvolací súd poukázal na podanie návrhu 28. 12. 2010 a na uplynutie premlčacej doby, na základe čoho bolo možné vzhľadom na vznesenú námietku premlčania priznať v časti valorizáciu len žalobkyňi 1 a nie žalobcom 2 a 3.“*.

19. Okrem toho, že súd neuvádza, do ktorej novely to tak malo byť, v dovolaní nešlo o valorizáciu zárobku nebohého, ale o valorizáciu pozostalostnej úrazovej renty v zmysle § 93 a § 82 zákona o sociálnom poistení.

20. Zároveň dovolací súd neuvádza, podľa akého zákonného ustanovenia by sa na sťažovateľov nemala vzťahovať automatická zákonná valorizácia vyplývajúca zo zákona o sociálnom poistení a na základe akého zákonného ustanovenia by si ju mali výslovne uplatniť a nevzťahuje sa na nich *ex lege* (účinnosťou príslušného opatrenia o zvýšení) ani na základe akého zákonného ustanovenia sa tento nárok premlčuje.

21. Ak za týchto okolností a právneho stavu najvyšší súd tvrdí, že *„má za preukázané, že sa aj otázke valorizácie odvolací súd venoval a riadnym spôsobom sa k nej vyjadril“*, pričom sám nemá ujasnené, či išlo o valorizáciu zárobku nebohého (dôsledok zmeny mzdovej úrovne, redukovaný/neredukovaný zárobok) alebo valorizáciu pozostalostnej úrazovej renty

v zmysle nariadení vlády Slovenskej republiky a opatrení Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, nemôže byť taký názor (a ani rozhodnutie) správny, zákonný a spravodlivý. Sťažovatelia podotýkajú, že podklad na rozhodnutie aj v časti výpočtu zárobku zabezpečoval súd až po uplynutí (súdmi tvrdenej) premlčacej doby.

22. Sťažovatelia sa preto pýtajú, či ak ani súd nedokázal ustáliť tento nárok z hľadiska jeho výšky bez znaleckého dokazovania, je možné exaktné vyčíslenie nárokov v súlade so zásadou spravodlivosti očakávať od žalobcov alebo prenášať na nich v podobe sankcie tvrdeného premlčania dôsledky nečinnosti alebo nesústrednej a neefektívnej činnosti súdu. Či je taký postup súdov v súlade s dobrými mravmi.

23. Na námietku dovolateľov, že súdy im nepriznali zvýšenie podľa § 447 ods. 2 Občianskeho zákonníka napriek tomu, že pôvodne žalovaný nárok bol vo svojom číselnom vyjadrení vyšší ako nárok, ktorý im bol rozhodnutím súdu prvej inštancie priznaný, a teda už žaloba „obsahovala rezervu“ aj na prípadné zvýšenie, dovolací súd odpovedal, že „v časti rozdielu pôvodne uplatnených nárokov a nárokov priznaných súd nemôže bez zmeny žaloby žalobcami, čo sa týka skutkových okolností, rozhodnúť inak. Poukázal na výnimky zo zásady viazanosti súdu petitom.“

24. Súd sa opomenul vyjadriť k zásadnému podkladu, či je súd viazaný (iba) návrhom žalobcov alebo zákonom, ak ide o nárok, ktorý vyplýva priamo zo zákona, ktorý záväzným spôsobom rieši vzťahy medzi účastníkmi konania, teda o konanie, v ktorom môže súd prekročiť návrhy strán sporu. Nevyjadril sa ani k tomu, prečo nie je možné, ak žalovaný nárok bol vyšší než súdom priznaná suma, časť ich návrhu „podradiť“ pod § 447 ods. 2 Občianskeho zákonníka, keďže sťažovatelia znášajú povinnosť skutkových tvrdení, nie právnej subsumácie. Nedáva odpoveď ani na to, či súd môže a má svoje zákonné moderačné právo podľa § 447 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka realizovať aj bez návrhu.

25. Súdy všetkých inštancií posudzovali nárok ako pozostalostnú úrazovú rentu podľa zákona o sociálnom poistení, ktorý je svojou povahou kogentný, a preto ak dovolací súd konkludentne vylučuje aplikáciu kogentných ustanovení tohto zákona, vyžaduje si takýto záver a postup aj zodpovedajúci podklad.

26. Ak v rozsudku odvolací súd výslovne odkazuje na § 163 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku s tým, že sťažovatelia sa mali domáhať zmeny rozhodnutia v zmysle tohto zákonného ustanovenia, ani dovolací súd nedáva odpoveď na to, že ak do rozhodnutia odvolacieho súdu neexistovalo právoplatné rozhodnutie, ktorého zmeny by sa sťažovatelia mali domáhať, zmeny akého rozhodnutia sa mali domáhať.

27. Dovolací súd neposkytol odpoveď na zásadné výhrady týkajúce sa rozhodnutia o náhrade trov konania, konkrétne:

- plný úspech sťažovateľov v základe nároku, bola určená plná zodpovednosť žalovaných za smrť nebohého,
- ak výška nároku nezávisela od znaleckého posudku, prečo sa naň všetky súdy odvolávajú pri výpočte predpokladaného zárobku nebohého a prečo znalecké dokazovanie súd prvej inštancie nariadil, pokiaľ od neho nemalo závisieť rozhodnutie. Pritom na znalecký posudok sa odvoláva aj najvyšší súd v bode 28.2 napadnutého rozhodnutia,
- sťažovatelia boli plne úspešní aj vo vzťahu k náhrade škody (náklady na pohreb),

- čo sa týka výšky plnenia, záviselo od znaleckého posudku, resp. úvahy súdu (nárok nevyplýva exaktne z tabuliek, z faktúry, zo zmluvy...), čím je daný plný procesný úspech sťažovateľov.

28. Dovolací súd nereagoval na zásadný a explicitne vyslovený argument, že napadnuté rozhodnutie je aj v tejto časti nepreskúmateľné, ale aj nespravodlivé, a to aj bez zohľadnenia okolností osobitného zreteľa a hodnotenia cez prizmu dobrých mravov.

29. Sťažovatelia dopĺňajú, že na výhradu, že súd prvej inštancie ani odvolací súd nerozhodli o náhrade trov dovolacieho konania, dovolací súd reagoval (bod 31) tým, že „nemôže ísť o vadu, ktorá by bola spôsobilá založiť porušenie práva dovolateľov na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku, a to najmä s ohľadom na okolnosť, že pre nápravu takéhoto nedostatku v postupe súdu poskytuje procesný predpis dostatočný nástroj, keď postupom podľa § 225 ods. 1 Civilného sporového poriadku mohli žalobcovia navrhnúť doplnenie rozsudku odvolacieho súdu v lehote 15 dní od jeho doručenia (čo však žalobcovia nevyužili)“. Citované zákonné ustanovenie však podľa sťažovateľov pojednáva o predmete konania, nie o náhrade trov konania.

30. Ak dovolací súd tvrdí (v bode 28.2), že „poukázaním na súvisiace ustanovenie (k § 448 Obč.zák.) § 195 Zákonníka práce odvolací súd uviedol, že ak bola škoda spôsobená hrubou nedbanlivosťou, mohlo sa vychádzať z neredukovaného pravdepodobného zárobku poškodeného“, mal tento záver odvolacieho súdu sám korigovať ako vadný, pretože (i) § 195 Zákonníka práce rieši náhrady pri pracovných úrazoch, nie pri smrti zamestnanca, (ii) na nároky podľa § 448 Občianskeho zákonníka sa vzťahuje § 447 ods. 2 Občianskeho zákonníka, (iii) dovolacím súdom uvádzaný limit „neredukovaného pravdepodobného zárobku poškodeného“ zo žiadneho z citovaných ustanovení nevyplýva, rovnako ako z nich nevyplýva (iba) možnosť voľby medzi neredukovaným zárobkom a moderačným oprávnením súdu vo vzťahu k zvýšeniu podľa § 447 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

31. Za absurditu považujú sťažovatelia „právny názor“ dovolacieho súdu vyjadrený v bode 28.10 odôvodnenia rozhodnutia, že „v prípade, ak ostali určité otázky, či argumenty dovolateľov bez povšimnutia, tieto mal odvolací a rovnako aj dovolací súd za bezvýznamné pre vyriešenie predmetného sporu“, kde nenachádza vlastnú kompetenciu a zákonnú možnosť revízie a kasačnej právomoci. Tvrdí, že vady v zmysle § 420 písm. f) CSP v prejednávanej veci nezistil, nezaobrá sa dovolacími námietkami sťažovateľov ani názorom vysloveným v zrušujúcom náleze.

32. Kým v predchádzajúcom rozhodnutí dovolací súd aspoň zaregistroval otázky položené sťažovateľmi v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) CSP ako otázky, ktoré neboli riešené v praxi dovolacieho súdu, aj keď sa s nimi vysporiadal spôsobom, ktorý zjavne nebol ústavne konformný, v aktuálnom rozhodnutí (okrem rekapitulačnej časti) už akákoľvek odpoveď na ne absentuje úplne.

33. Vyjadrenie dovolacieho súdu, že nezistil odklon od rozhodnutí R 29/2014 a R 62/2008, je pre sťažovateľov nepochopiteľné a nepresvedčivé pre absenciu akéhokoľvek odôvodnenia.

34. Sťažovatelia argumentujú, že pri formulácii otázok, ktoré neboli dovolacím súdom riešené, sa nevyžaduje zásadnosť otázok, ako to tvrdí najvyšší súd. Podľa sťažovateľov ani jedna z dovolacích otázok nepredstavovala otázku, na ktorej by nespočívalo rozhodnutie odvolacieho súdu a ktorá nebola vyriešená v praxi dovolacieho súdu. Zároveň nešlo o otázky, ktoré by boli

bez podkladu a odôvodnenia a nešlo o novoty v konaní, ktoré neboli presvedčivo zodpovedané súdom prvej inštancie ani odvolacím súdom. Dovolací súd ani nepomenúva zákonný dôvod, pre ktorý otázky nepovažuje za dovolací dôvod a za hodné zodpovedania.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

35. Podstatou námietok sťažovateľov je arbitrárnosť napadnutého uznesenia najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania sťažovateľov spočívajúca v neodôvodnenosti, teda v nevysporiadaní sa s argumentáciou sťažovateľov odôvodňujúcou dovolacie dôvody zmätočnosti a nesprávneho právneho posúdenia veci napriek predchádzajúcemu kasačnému nálezu ústavného súdu, ktorý najvyšší súd nerešpektoval.

36. Východiská rozhodovania ústavného súdu o ústavných sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v súvislosti s namietaným porušením práva na spravodlivé súdne konanie sú sťažovateľom známe z kasačného nálezu, a preto ich ústavný súd nepovažoval za potrebné opakovať.

37. Ústavný súd konštatuje, že kasačná záväznosť rozhodnutia ústavného súdu je prísnejšia než precedenčné pôsobenie iných rozhodnutí ústavného súdu v obdobných veciach. Kasačná záväznosť viaže všeobecný súd, ktorý vo veci konal, a to najmä v prípade, keď nedošlo k zmene právnej úpravy ani k zmene skutkových okolností a ústavný súd vo veci rozhodol meritórne a svoj právny názor jednoznačne formuloval (I. ÚS 89/2017, ZNaU 56/2017).

38. Kasačná (inštančná) záväznosť nálezu ústavného súdu predstavuje požiadavky na reflektovanie právneho názoru ústavného súdu zaujaté v konkrétnej právnej veci a vyjadrené v jeho zrušujúcom náleze, ktorý je pri následnom rozhodovaní orgán verejnej moci povinný bezvýnimčne rešpektovať. Kasačná záväznosť môže byť reflektovaná len bezpodmienečným rešpektovaním rozhodnutia ústavného súdu. Kasačná viazanosť orgánu verejnej moci vyplývajúca z § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) právnym názorom vysloveným ústavným súdom a vyjadreným v kasačnom náleze vyplýva zo zmyslu kasácie v právnom poriadku. Viazanosť orgánu verejnej moci právnym názorom ústavného súdu je zároveň vykonaním ústavného princípu práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces, ktorého je integrálnou súčasťou. Prípadné nerešpektovanie právneho názoru ústavného súdu je právnym dôvodom na podanie novej ústavnej sťažnosti (bližšie k tomu MACEJKOVÁ, I., BÁRÁNY, E., BARICOVÁ, J., FIAČAN, I., HOLLÄNDER, P., SVÁK, J. a kolektív. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020. s. 1035 – 1042.).

39. Orgán verejnej moci je po náleze ústavného súdu povinný ho vykonať a riadiť sa ním pri prerokovávaní a rozhodovaní vo veci. Vec musí rozhodnúť či posúdiť tak, ako mu ústavný súd prikázal. Orgán verejnej moci má v tomto smere ústavnú povinnosť a nemôže názor ústavného súdu modifikovať alebo vec rozhodnúť inak, ako mu prikázal ústavný súd, hoci by ho k tomu mohli viesť dobré dôvody. Vertikálny precedens a kasačná záväznosť rozhodnutia ústavného súdu nedovoľuje orgánu verejnej moci zohľadniť nič (ani argument o nezávislosti sudcu či súdnej moci nie je relevantný), čo by mohlo viesť k nerešpektovaniu nálezu ústavného súdu. Ide o status rozhodnutia (vydal ho ústavný súd), a nie o jeho správnosť či spravodlivosť. Kasačná forma

záväznosti má blízko k angloamerickému chápaniu precedenčného práva. Jedinou prípustnou výnimkou z kasačnej záväznosti je zmena faktických okolností prípadu od vydania nálezu a času rozhodovania orgánu verejnej moci. V každom inom prípade dochádza k porušeniu čl. 1 ods. 1 ústavy a k neústavnému stavu). Tieto účinky sa vzťahujú výlučne na orgán, ktorý bol pasívne legitimovaný v konaní o ústavnej sťažnosti (ĽALÍK, M., ĽALÍK, T. *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky, komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2019. s. 404.).

40. Preskúmaním napadnutého rozhodnutia dospel ústavný súd k záveru, že najvyšší súd pri rozhodovaní o dovolaní sťažovateľov rešpektoval právny názor ústavného súdu vyslovený v kasačnom náleze v súvislosti s posúdením dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP.

41. Najvyšší súd sa precízne, v podstate meritórnym spôsobom (napriek odmietnutiu dovolania sťažovateľov ako neprípustného, pozn.) zaoberal námietkou sťažovateľov o neposkytnutí zvukového záznamu z pojednávania z 5. júna 2015, poukazujúc na vyjadrenie krajského súdu, ktoré citoval (bod 28.1 odôvodnenia), poukazujúc na rozdiel diktafónového záznamu, ktorého obsah bol prepísaný do zápisnice o pojednávaní, ktorej obsah sťažovateľa nenamietali; a zvukového záznamu z pojednávania, ktorý nebol vyhotovený omylom. Uvedené pochybenie preto dovolací súd nevyhodnotil ako pochybenie dosahujúce intenzitu porušenia práva na spravodlivé súdne konanie, s čím sa ústavný súd stotožňuje.

42. K námietke neaplikovania § 447 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka (účinného do novelizácie zákonom č. 404/2004 Z. z.) dovolací súd poukázal na bod 14 rozsudku krajského súdu, v ktorom krajský súd konštatoval, že do novely § 448 ods. 2 Občianskeho zákonníka (z kontextu odseku vyplýva, že išlo o novelu Občianskeho zákonníka č. 404/2004 Z. z., pozn.) sa pri výpočte náhrady nákladov vychádzalo z priemerného zárobku nebohého, ktorý bol dobrovoľne nezamestnaný, a preto súdy vychádzali z jeho pravdepodobného zárobku stanoveného znaleckým posudkom. Za riadne odôvodnené považoval najvyšší súd aj vysvetlenie krajského súdu k § 447 ods. 2 Občianskeho zákonníka účinného do 31. júla 2004, v ktorom bol zakotvený princíp limitácie náhrady za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti, ktorá nesmela po skončení pracovnej neschopnosti alebo pri invalidite presahovať sumu uvedenú v pracovnoprávných predpisoch pre náhradu škody pri pracovných úrazoch a chorobách z povolania. Limitácia náhrady škody vo forme náhrady za stratu na zárobku po skončení pracovnej schopnosti bola podľa § 447 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka (v znení platnom do 31. júla 2004) vylúčená, ak škoda na zdraví bola spôsobená úmyselne. Súd mohol taktiež limitáciu náhrady škody vylúčiť, keď bola škoda na zdraví spôsobená hrubou nebalosťou. V týchto prípadoch sa poškodenému mala hradiť skutočná (reálna) strata na zárobku. Odvolací súd preto poukázal na § 195 Zákonníka práce s tým, že v prípade sťažovateľov sa mohlo vychádzať z neredukovaného zárobku zomrelého. Sťažovatelia sa preto mohli domáhať náhrady nákladov na výživu z neredukovaného priemerného zárobku zomrelého (z ktorého súd vychádzal), a nie nároku na zvýšenie, čo im bolo zrozumiteľne vysvetlené (bod 28.2 odôvodnenia).

43. K námietke sťažovateľov k valorizácii nákladov na výživu pozostalých a pozostalostnej renty dovolací súd v bode 28.3 odôvodnenia poukázal na vysvetlenie krajského súdu, ktorý uviedol, že v zmysle § 448 ods. 2 a § 447 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka sa do novely valorizoval len priemerný zárobok zomrelého v čase jeho smrti, a preto sa sťažovatelia mohli domáhať zvýšenia náhrady nákladov na ich výživu, čo urobili až v podaní z 28. decembra 2010, teda vzhľadom

na premlčanie bolo možné valorizáciu zohľadniť iba vo vzťahu k sťažovateľke 1, avšak nie voči ostatným sťažovateľom.

44. Aj námietku sťažovateľov o uplatnení vyššej sumy, než je súdom priznaná suma, a preto sa uvedené v časti rozdielu malo posudzovať ako uplatnenie nároku na zvýšenie náhrady nákladov uplatneného včas, keďže možnosť zvýšenia je ponechaná na úvahu súdu bez povinnosti osobitného návrhu s tým, že súd nie je výslovne viazaný navrhovaným petitom, spôsob vysporiadania je upravený právnym predpisom a vzhľadom na moderačné oprávnenie súdu sa nemôže premlčať, posúdil krajský súd ako nedôvodnú, čo najvyšší súd odobril. Krajský súd poukázal na viazanosť súdu petitom v konaní (aj na výnimky z tejto zásady), v ktorom sa uplatňuje občianskoprávny nárok podľa § 488 Občianskeho zákonníka, a preto bez zmeny žaloby nemohol rozhodnúť inak (bod 28.4 odôvodnenia).

45. Krajský súd sa vyjadril aj k námietke nesprávneho rozhodnutia o trovách konania, konštatujúc správnosť rozhodnutia okresného súdu, pokiaľ ani jednému z účastníkov nepriznal právo na náhradu trov konania, berúc do úvahy dôvody hodné osobitného zreteľa v zmysle § 150 Občianskeho súdneho poriadku (síce väčší úspech žalovaných a súčasne okolnosť smrti nebohého).

46. Napadnuté uznesenie najvyššieho súdu tak podľa názoru ústavného súdu obsahuje dostatok skutkových a právnych záverov vychádzajúcich a nadväzujúcich na prvoinštančné a odvolacie konanie pred súdmi nižšej inštancie, jeho závery nie sú svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené ani z nich nevyplýva taká aplikácia príslušných ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktorá by bola popretím ich podstaty a zmyslu. Ústavný súd sa preto nestotožňuje s tvrdením sťažovateľov, že odpoveď najvyššieho súdu bola neadresná či všeobecná, alebo v rozpore s predchádzajúcim kasačným nálezom, ktorý dovolaciemu súdu vytkol pochybenie pri posúdení dovolacieho dôvodu zmätočnosti, ktoré svojím aktuálnym rozhodnutím zhojil.

47. Ústavný súd len dodáva, že širší prieskum skutkových zistení vo vzťahu k právoplatnému odvolaciemu rozsudku nie je dostupný, keďže dovolací (najvyšší) súd ani ústavný súd nie sú skutkovými súdmi na úrovni súdu prvej inštancie alebo odvolacieho súdu, čo napokon konštatoval aj najvyšší súd (bod 29 odôvodnenia).

48. Pokiaľ sťažovatelia namietajú, že odvolací súd sa nezaoberal všetkými ich argumentmi predstretými v odvolacom konaní, s čím najvyšší súd vyjadril súhlas, ústavný súd konštatuje, že zásadné a relevantné argumenty sťažovateľov boli riadne posúdené a sťažovateľom bola poskytnutá dostatočne zrozumiteľná, presvedčivá a uspokojivá odpoveď. Rešpektujúc judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ústavný súd vo svojej ustálenej judikatúre neustále pripomína, že jedným z kľúčových princípov spravodlivého súdneho konania, ako ich garantuje čl. 6 ods. 1 dohovoru, je aj právo na náležité súdne odôvodnenie rozhodnutia. Jeho obsahom je právo účastníka konania, resp. sporovej strany na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré preskúmateľným spôsobom, jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany.

49. Za arbitrárne a zjavne neodôvodnené ústavný súd nepovažuje ani konštatovanie dovolacieho súdu vo vzťahu k nerozhodnutiu krajského súdu o trovách dovolacieho konania, pokiaľ uvedený nedostatok neposúdil ako porušenie práva na súdnu ochranu, poukazujúc na možnosť návrhnutia doplnenia rozsudku krajského súdu v tejto časti podľa § 225 ods. 1 CSP. S uvedeným právnym

názorom sa stotožňuje aj ústavný súd (na rozdiel od sťažovateľov), ktorý konštatuje, že nápravu chýbajúceho výroku o trovách konania (rozhodnutie o náhrade trov konania vyplýva z podstaty sporového konania, je jeho neoddeliteľnou súčasťou) je možné dosiahnuť prostredníctvom inštitútu doplniaceho rozsudku. Uvedené tak vylučuje, aby absencia tohto výroku bola spôsobilým odvolacím či dovolacím dôvodom.

50. K dovolaciemu dôvodu nesprávneho právneho posúdenia podľa § 421 ods. 1 písm. a) a b) CSP najvyšší súd v bode 14 odôvodnenia uviedol, že sa pridŕža svojho predchádzajúceho zrušeného rozhodnutia sp. zn. 1Cdo/51/2022 z 28. februára 2023, ktorého odôvodnenie k uvedenému dovolaciemu dôvodu opísal v bode 11.2 odôvodnenia, vychádzajúc zo zrušujúceho nálezu ústavného súdu, ktorý v súvislosti s dovolacím dôvodom nesprávneho právneho posúdenia najvyššiemu súdu nič nevytkol. Ústavný súd sa v kasačnom náleze rozhodnutím najvyššieho súdu vo vzťahu k dôvodu podľa § 421 ods. 1 CSP nezaoberal, konštatujúc, že rozhodovanie o (ne)ústavnosti relevantnej časti napadnutého uznesenia stratilo svoje opodstatnenie, keďže už pri posúdení vady zmätočnosti dovolacím súdom boli zistené zásadné pochybenia a rozhodnutie bolo zrušené ako celok. Názor najvyššieho súdu v aktuálne napadnutom rozhodnutí sa preto pohybuje na hranici ústavnej udržateľnosti, avšak vzhľadom na skutočnosť, že jeho súčasťou je opis rozhodujúcich argumentov z predchádzajúceho rozhodnutia, ústavný súd mohol vziať do úvahy obe rozhodnutia a tie posúdiť ako celok.

51. Sťažovatelia v rámci dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 CSP namietali odklon od rozhodnutia najvyššieho súdu publikovaného v zbierke rozhodnutí najvyššieho súdu č. 2/2014 pod č. 29 bez bližšej špecifikácie, v ďalšom sa dovolacie námietky sťažovateľov čiastočne prelínali s ich námietkami uplatnenými v rámci dôvodu zmätočnosti, pokiaľ nesúhlasili s názorom súdov, že právo na valorizáciu nákladov na výživu je viazané na výslovné uplatnenie a v ich právnej veci došlo k jeho premlčaniu. Rovnako je podľa sťažovateľov nesprávny záver súdov, že za konkrétne obdobia sťažovateľom právo na valorizáciu nepatrí a je premlčané. Uvedené právne otázky považovali sťažovatelia za dosiaľ neriešené v judikatúre dovolacieho súdu. Súčasne názor krajského súdu o premlčaní nároku na valorizáciu predstavuje podľa sťažovateľov odklon od rozhodnutia najvyššieho súdu publikovaného v zbierke rozhodnutí najvyššieho súdu ako R 29/2014, vo vzťahu k názoru o valorizácii priemerného zárobku je v rozpore s rozhodnutím R 62/2008. Sťažovatelia ďalej v dovolaní formulovali ďalších 13 otázok, ktoré dovolací súd dosiaľ vo svojej judikatúre neriešil (bod 8.2 odôvodnenia).

52. Najvyšší súd sťažovateľom vytkol neprehľadnosť dovolacieho textu spísaného advokátkou a hraničiaceho s nekvalifikovaným dovolaním. Vo vzťahu k formulovaným právnym otázkam najvyšší súd poukázal predovšetkým na skutočnosť, že tieto neboli v právnej veci sťažovateľov zásadné a nebolo na nich založené rozhodnutie odvolacieho súdu. Vo vzťahu k namietanému odklonu od rozhodnutí R 29/2014 a R 62/2008 najvyšší súd rozpor nezistil, ďalšie označené rozhodnutia zase nepredstavovali ustálenú rozhodovaciu prax. Napokon formulovanými dovolacími otázkami, ktoré rozmenili na „drobné“, sa sťažovatelia domáhali skôr právnej analýzy odvolacieho rozhodnutia, s ktorého správnosťou nesúhlasia. Najvyšší súd tak odmietol dovolanie sťažovateľov v tejto časti ako neprípustné.

53. V danom prípade je odôvodnenie vo vzťahu k neprípustnosti dovolania, resp. k nastoleným právnym otázkam sťažovateľov, ktoré podľa ich názoru neboli v rozhodovacej praxi najvyššieho

súdu ešte vyriešené, resp. ich riešenie odvolacím súdom je v rozpore s ustálenou rozhodovacou praxou a zároveň od nich záviselo rozhodnutie krajského súdu, dostatočné. Iný prístup, teda „násilná“ snaha najvyššieho súdu o vyhľadanie a formulovanie prípustnej právnej otázky v množstve položených otázok (čiastočne otázok skutkového charakteru), ktorá by mohla byť podrobená meritórnemu dovolaciemu prieskumu, by v konečnom dôsledku bol znevýhodnením procesnej protistrany.

54. Ústavný súd k uvedenému dodáva, že charakter dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku nepriamo determinuje aj postavenie najvyššieho súdu ako súdu dovolacieho, ktorý nemôže byť vnímaný ako tretia inštancia (k tomu pozri napr. uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 2 Cdo 165/2017, 3 Cdo 14/2017 a 4 Cdo 157/2017). Úloha dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku sa prejavuje v prípade, že ním dovolateľ namieta nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom (ako to je aj v prípade sťažovateľov), riešenie zásadných právnych otázok, ktoré neboli vyriešené dovolacím súdom v jeho rozhodovacej praxi [§ 421 ods. 1 písm. b) CSP], prípadne zjednocovanie judikatúry [§ 421 ods. 1 písm. a) a c) CSP]. Rozhodnutie najvyššieho súdu v dovolacom konaní tak presahuje hranice rozhodnutia *inter partes*, keďže má oveľa širší a všeobecnejší dosah na aplikačnú prax všeobecných súdov.

55. Právo na spravodlivé súdne konanie nemožno stotožňovať s procesným úspechom, z čoho vyplýva, že všeobecný súd nemusí rozhodovať v súlade so skutkovým a s právnym názorom účastníkov konania (strán sporu) vrátane ich dôvodov a námietok. Procesný postoj účastníka konania (strany sporu) zásadne nemôže bez ďalšieho implikovať povinnosť všeobecného súdu akceptovať jeho návrhy, procesné úkony a obsah opravných prostriedkov a rozhodovať podľa nich. Všeobecný súd je však povinný na tieto procesné úkony primeraným, zrozumiteľným a ústavne akceptovateľným spôsobom reagovať v súlade s platným procesným poriadkom, a to aj pri rešpektovaní druhu civilného procesu, v ktorom účastník konania (strana sporu) uplatňuje svoje nároky alebo sa bráni proti ich uplatneniu, prípadne štádia civilného procesu (m. m. IV. ÚS 329/04, II. ÚS 106/05, III. ÚS 32/07, III. ÚS 302/09, III. ÚS 75/2010).

56. Medzi napadnutým uznesením najvyššieho súdu a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by ústavný súd po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol reálne dospieť k záveru o jeho porušení. Na základe uvedeného ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľov odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

57. Nadväzne neprichádza do úvahy ani vyslovenie porušenia práva na účinný prostriedok nápravy zaručeného čl. 13 dohovoru, keďže judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva potvrdzuje súvislosť práva zaručeného čl. 13 dohovoru s ostatnými právami, ktoré dohovor garantuje (Silver a ostatní proti Spojenému kráľovstvu z 25. 3. 1983, Boyle a Rice proti Spojenému kráľovstvu z 27. 4. 1988, séria A, č. 131, Vilvarajah a ďalší proti Spojenému kráľovstvu z 30. 10. 1991, č. 13163/87, § 122). Ak teda ústavný súd v prípade sťažovateľov nezistil, že by došlo k porušeniu ich práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, nie je možné dospieť ani k záveru, že by najvyšší súd porušil ich právo na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru. Navyše sťažovatelia mali k dispozícii celý diapazón prostriedkov nápravy v rámci trojinštančnej sústavy všeobecného súdnictva (odvolanie, dovolanie) a následne (aj keď už obmedzený len na porušenie základných práv a slobôd) prieskum v konaní o ústavnej

sťažnosti. Prostriedky nápravy teda nepochybne boli pre sťažovateľov dostupné a boli nimi aj využité, ich účinnosť však spájajú s vlastným procesným úspechom, v čom, ako už bolo vysvetlené, sa mýlia.

58. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti sa ústavný súd ďalšími požiadavkami sťažovateľov uvedenými v petite nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. novembra 2024

Libor Duľa
predseda senátu